

КУЛЬТУРНИЙ ЛАНДШАФТ ЯК ГЕОГРАФІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Матеріали
Міжнародної наукової конференції
(23-25 вересня, 2021)

ЧЕРНІВЦІ 2021

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Географічний факультет

Кафедра фізичної географії, геоморфології та палеогеографії

Національний природний парк «Хотинський»

Управління молоді та спорту

Чернівецької обласної державної адміністрації

Європейська асоціація студентів-географів
(Чернівецький відділ)

КУЛЬТУРНИЙ ЛАНДШАФТ ЯК ГЕОГРАФІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Матеріали

Міжнародної наукової конференції
(23–25 вересня, 2021)

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

2021

УДК 911.2.913.551.8
К369

Редакційна колегія: Андрейчук В., Бучко Ж., Воловик В., Воронка В., Герасименко Н., Гродзинський М., Денисик Г., Мига-Пйонтек У., Проскурняк М., Рідуш Б., Чернега П.

Культурний ландшафт як географічний феномен : Матеріали Міжнар. Наук. Конф. (23–25 вересня, 2021). – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т., 2021. – 140 с.

Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції «Культурний ландшафт як географічний феномен» присвячений актуальним питанням інтерпретацій культурного ландшафту, цілеспрямовано створеним ландшафтам, реліктовим та палеоландшафтам, збереженню та адаптації культурних ландшафтів до природних та антропогенних змін.

Для фахівців у галузі географічних і суміжних наук.

УДК 911.2.913.551.8

- © Колектив авторів, 2021
- © Комп'ютерна верстка, С. Кирилюк, 2021
- © Дизайн обкладинки, С. Кирилюк, 2021

ЗМІСТ

ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ

<i>Жанна Бучко</i>	ЕТНОКУЛЬТУРНІ ЛАНДШАФТИ: ТУРИЗМОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ	8
<i>Володимир Воловик</i>	ЕТИМОЛОГІЯ ТЕРМІНУ «КУЛЬТУРА» У КОНТЕКСТІ «КУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ»	10
<i>Григорій Денисик, Леонід Стефанков</i>	АНТРОПОГЕННИЙ ЛАНДШАФТ ЯК ОСНОВА КУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ	12
<i>Сергій Кирилюк</i>	САДОВО-ЛАНДШАФТНИЙ КОМПЛЕКС ЯК КУЛЬТУРНИЙ ЛАНДШАФТ	16
<i>Віталій Коржик</i>	ВІЗУАЛІЗАЦІЯ УРБОГЕОСИСТЕМИ МІСТА ЧЕРНІВЦІ	19
<i>Віталій Коржик</i>	ПОВЕРХНІ ВИРІВНЮВАННЯ НА БУКОВИНІ. РІЗНОВІКОВІ ЛАНДШАФТИ	21
<i>Сергій Міхелі, Денис Полтавченко</i>	ГЕОГРАФІЧНІ ЛАНДШАФТИ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ ЯК ПРИРОДНА ОСНОВА КУЛЬТУРНИХ ЛАНДШАФТІВ	23
<i>Сергій Міхелі, Наталя Чекеріло</i>	УНІКАЛЬНІ ЛАНДШАФТИ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	25
<i>Олена Міщенко</i>	ПРОСТОРОВА СТРУКТУРА САКРАЛЬНИХ ЛАНДШАФТІВ	27
<i>Валерій Петлін</i>	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗОВАНОСТІ КУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ	29
<i>Наталія Погорільчук, Ольга Ковтоюк</i>	ПІЗНАВАЛЬНІ ЦІННОСТІ КУЛЬТУРНИХ ЛАНДШАФТІВ ПОСТ-МАЙНИНГОВИХ ОБ'ЄКТІВ	31
<i>Петро Чернега</i>	ПОСЕЛЕНСЬКІ СИСТЕМИ – ЯК НАЙДАВНІШІ ПРОЯВИ КУЛЬТУРНИХ ЛАНДШАФТІВ	33
<u>ЦІЛЕСПРЯМОВАНО СТВОРЕНІ ЛАНДШАФТИ</u>		
<i>Dariia Kholiavchuk, Marta Cebulska</i>	MAXIMUM MONTHLY PRECIPITATION TOTALS IN THE URBANISED AREAS THE POLISH AND UKRAINIAN CARPATHIAN FORELAND, 1984-2016	36
<i>Галина Байрак</i>	ВПЛИВ РЕЛЬЄФУ НА ТРАСУВАННЯ ВУЛИЧНО-ДОРОЖНОЇ І ЗАЛІЗНИЧНОЇ МЕРЕЖІ ЛЬВОВА	39
<i>Тетяна Божук</i>	ПАЛАЦОВО-ПАРКОВІ АНСАМБЛІ ЯК ЦІЛЕСПРЯМОВАНО СТВОРЕНІ ЛАНДШАФТИ	42

Матеріали Міжнародної наукової конференції КУЛЬТУРНИЙ ЛАНДШАФТ ЯК ГЕОГРАФІЧНИЙ ФЕНОМЕН

<i>Богдан Гавришок, Наталя Лісова</i> БЕЛІГЕРАТИВНІ ЛАНДШАФТИ В ПОДІЛЬСЬКИХ ТОВТРАХ	45
<i>Клавдія Клініська, Вікторія Яворська, Ярослава Атаманюк</i> ГЕОЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА У РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОМУ ПРИРОДОКОРИСТУВАННІ: ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ	47
<i>Костянтин Наконечний, Ярослава Атаманюк</i> ГЕОЕКОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ВОД В М. ІВАНО–ФРАНКІВСЬК	49
<i>Євген Тиханович, Володимир Біланюк, Любомир Безручко</i> СНІГОВИЙ ПОКРИВ ТЕРИТОРІЇ ІМОВІРНОГО БУДІВНИЦТВА ПІРСЬКОЛИЖНОГО КУОРТУ НА МАСИВІ СВИДОВЕЦЬ	51

РЕЛІКТОВІ ТА ПАЛЕОЛАНДШАФТИ

<i>Юлія Авдєєнко</i> СТАН ВИВЧЕННЯ ГЕОАРХЕОЛОГІЧНИХ ПАМ'ЯТОК ПРАВОБЕРЕЖЖЯ СЕРЕДНЬОГО ПРИДНІПРОВ'Я	54
<i>Лариса Белей</i> ТИПОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РЕЛІКТОВИХ ЛАНДШАФТІВ КАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ	56
<i>Олександр Бончковський</i> ҐРУНТИ ТА РОСЛИННІСТЬ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ ВОЛИНСЬКОЇ ВИСОЧИНИ У ВИТАЧІВСЬКИЙ ЧАС	58
<i>Олександр Галаган, Ольга Ковтонюк, Наталія Корогода</i> РЕЛІКТОВІ КУЛЬТУРНІ ЛАНДШАФТИ В ДОЛИНАХ РІЧОК УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ	60
<i>Наталія Герасименко</i> ЛАНДШАФТИ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ВПРОДОВЖ ПОТЯГАЙЛІВСЬКОГО ЕТАПУ	62
<i>Леся Горда, Яна Поп'юк, Богдан Рідуш</i> НИЗЬКІ ТЕРАСИ ДНІСТРА В РАЙОНІ СТОЯНКИ ДОРОШІВЦІ 3	64
<i>Ілля Кравчук</i> ГЕОАРХЕОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ МАТЕРІАЛЬНИХ КУЛЬТУР ГОЛОЦЕНУ ЛІВОБЕРЕЖЖЯ СЕРЕДНЬОГО ПРИДНІПРОВ'Я	67
<i>Анатолій Кушнір, Олександр Лейберюк, Володимир Швайко</i> ВЕБ-ОРІЄНТОВАНИЙ ГІС-ЗАСТОСУНОК ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ДАНИМИ ПАЛЕОҐРУНТОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ГОЛОЦЕНУ	70
<i>Жанна Матвійшина, Юрій Дмитрук</i> КУЛЬТУР-ПАЛЕОЛАНДШАФТИ ОБОРОННИХ ВАЛІВ НАДЗБРУЧЧЯ	72
<i>Жанна Матвійшина, Олександр Пархоменко</i> ПАЛЕОПЕДОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В МЕЖАХ АРХЕОЛОГІЧНИХ ОБ'ЄКТІВ ТЕРИТОРІЇ ЧЕРНІГІВЩИНИ	74
<i>Яна Поп'юк, Богдан Рідуш, Василь Шавранський</i> ЗАСЕЛЕННЯ ДОЛИНИ ВЕРХНЬОГО ПРУТУ В ПІЗНЬОМУ ПЛЕЙСТОЦЕНІ	77

БЕЛІГЕРАТИВНІ ЛАНДШАФТИ В ПОДІЛЬСЬКИХ ТОВТРАХ

Богдан Гавришок, Наталя Лісова

Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка

Мілітарне (військове) природокористування і його вплив на навколишнє середовище залишається мало дослідженим. Географічним вивченням його в межах Товтр на території Тернопільської області взагалі ніхто не займався, хоча істориками та археологами детально описані різночасові белігеративні комплекси (оборонні споруди).

Військове природокористування можна розуміти в широкому й вузькому значеннях. В широкому розумінні зазначене поняття теоретично розроблене С. Мягковим (2000 р.). В історії розвитку природокористування він виділяє два етапи: довоєнне природокористування (тривало до епохи бронзи); воєнне природокористування (вся подальша історія).

Історичний прогрес військового природокористування розпочався з епохи бронзи і полягає у розробці чим раз новіших технологій «подвійного призначення» і залучення все нових природних ресурсів. Мілітаризація привнесла в етнокультуру ненависть до ворога, що поширилась на ставлення до природи. Прийшло населення не має етнокультурного досвіду природокористування в нових умовах, що зумовлює інтенсивну антропогенну трансформацію нового природного середовища. На «своїй землі» природокористування в мілітарних умовах мотивується прагненням наростити обороноздатність. Це приводить до «гонки озброєнь» та виснаження ресурсів.

Для опису природних систем, трансформованих військовими діями, у географії користуються терміном белігеративні ландшафти. В Товтрах вони почали формуватись в залізну добу (скіфські городища). Згодом (XIII ст.) виникли оборонні споруди княжого часу (Старозбарзька фортеця на г. Замкова, фортеця в околицях с. Раштівці тощо). У XVII ст. побудовано фортеці у містах Збараж, Скалат, Залізці. Ці об'єкти добре вивчені археологами та істориками і описані в численних публікаціях.

Матеріали Міжнародної наукової конференції КУЛЬТУРНИЙ ЛАНДШАФТ ЯК ГЕОГРАФІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Белігеративні ландшафти добре виражені на г. Гонтова та в межах ПЗ «Медобори» – територія полігону «Сатанів». Гора Гонтова є безлісою вершиною висотою 121 м і була стратегічною висотою, з якої в ясний день видно бані Почаївської Лаври. На горі залишились два доти часів Першої світової війни, коли в цьому районі проходив російсько-австрійський фронт. Її поверхня вкрита численними виїмками від вибухів та видобутку каменю, що ускладнились внаслідок карстових процесів.

Авіаційний полігон «Сатанів» розміщувався на схід від г. Янцова і займав площу приблизно 125 га. Це вирівняна вершинна поверхня головного пасма Товтр, пересічена двома ярами. Наукових розвідок, присвячених цьому об'єкту, виявити не вдалося, про те є художня книга «Точка невозврата».

Станом на 1880 р. ця територія була вкрита лісом. Згодом ліс вирубали, а на його місці виник фільварок Білітівка. У міжвоєнний період майбутній полігон був орним полем. Після Другої світової війни територія фільварку перейшла до військових і використовувалась для навчань бойової авіації. В якості цілей використовували списану техніку з Прикарпатського військового округу. Окрім власне полігону, існувала вишка для керування польотами на горі Янцовій. Поряд з нею було збудовано будиночок для чергових солдат. Казарма військових, що обслуговували об'єкт, розміщувалась за краєм лісу, східніше с. Малі Бірки. Зараз від неї залишились лише фундаменти.

На початку 90-х років полігон був закритий і переданий до складу заповідника «Медобори». Зараз ця територія є своєрідною «саваною», вкритою високими травами і поодинокими деревами. Зберігся колишній сад із здичавілими фруктовими деревами. В процесі функціонування полігон зазнавав частих авіаційних бомбардувань, а тому територія його вкрита численними вибоїнами різних розмірів (до 1,5 м в глибину і до 2,5 м у діаметрі). У цих зниженнях нагромаджується вода і формується специфічний флористичний комплекс. З припиненням військової діяльності почалося поступове відновлення природної лісової рослинності. Спостерігається інтенсивна експансія берези та верби. Остання зростає виключно в перезволожених вибоїнах від вибуху авіабомб.